
Revisionsrapport
*Kvaliteten inom
fritidshemsverksamheten*

Gällivare kommun

Andreas Jönsson

Mars 2012

Innehållsförteckning

1.	Sammanfattning och revisionell bedömning	1
2.	Inledning	3
2.1.	Revisionsfråga	4
2.2.	Metod, material och avgränsning	4
3.	Kvalitet i fritidshem	5
3.1.	Skolverkets allmänna råd för kvalitet i fritidshem	5
3.2.	Skolinspektionens kvalitetsgranskning 2010	6
4.	Resultat	7
4.1.	Kvalitetsarbetet i kommunens fritidshem	7
4.2.	Bedömning	8
4.3.	Det pedagogiska komplementet	9
4.4.	Bedömning	10
4.5.	Nämndens styrning och uppföljning	11
4.6.	Bedömning	12

1. **Sammanfattning och revisionell bedömning**

På uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Gällivare kommun har PwC granskat om BUoK-nämnden bedriver en ändamålsenlig fritidshemsverksamhet med tillräcklig intern kontroll. Resultatet av granskningen redovisas under respektive för granskningen styrande kontrollmål:

- Det finns ett ändamålsenligt kvalitetsarbete med avseende på planering, uppföljning och utvärdering samt åtgärder avseende fritidshemsverksamheten

Vår bedömning är att det saknas ett ändamålsenligt kvalitetsarbete inom fritidshemsverksamheten. Det är inte säkerställt att planering och verksamhet bedrivs på ett strukturerat sätt utifrån skollagen, läroplan och allmänna råd. Uppföljning sker i viss utsträckning med koppling till fritidshemsverksamhetens uppdrag i o m de delar av BRUK som enligt rutinerna ska användas, men bör utvecklas ytterligare för att på ett mer fullständigt sätt täcka in en utvärdering av hur verksamheten arbetar i relation till skollagen, läroplan och allmänna råd.

- Fritidshemsverksamheten uppfyller kravet som pedagogiskt komplement till skolan

Vår bedömning är att fritidshemsverksamheten inte i tillräcklig utsträckning uppfyller kravet som pedagogiskt komplement till skolan. Bedömningen hänger samman med brister i det systematiska kvalitetsarbetet samt att intervjuerna ger starka signaler om att det pedagogiska innehållet är begränsat till skoltiden. Meningsfull fritid och rekreation erbjuds i viss utsträckning men det är enligt vår bedömning inte säkerställt att eleverna stimuleras till utveckling och lärande utifrån en genomtänkt idé med utgångspunkt i det pedagogiska uppdraget. Åtgärder planeras i form av utbildning och översyn av hur verksamheterna är organiserade. Vi ser detta som positivt då detta arbete kan skapa bättre förutsättningar för fritidshemmen att medvetet integrera arbetssätt som främjar utveckling och lärande.

- Nämnden har en strukturerad uppföljning och styrning av fritidshemsverksamheten

Vår bedömning är att nämnden inte har en tillräckligt strukturerad styrning och uppföljning av fritidshemsverksamheten. Det saknas styrning och kontroll av verksamheten utifrån fritidshemmens uppdrag enligt skollag och läroplan. Granskningen indikerar vidare att resursfördelningen inte tar hänsyn till att olika fritidshem kräver olika mycket resurser för att genomföra sitt uppdrag.

Vår sammanfattande bedömning är att BUoK-nämnden inte säkerställer att det bedrivs en ändamålsenlig fritidshemsverksamhet med tillräcklig intern kontroll. Vi rekommenderar att nämnden:

- ser över rutinerna *och förutsättningarna* för att bedriva ett kvalitetsarbete inom fritidshemsverksamheten i syfte att säkerställa att verksamheten bedrivs enligt det uppdrag som följer av skollagen, läroplan och allmänna råd. I detta sammanhang är även rektors förutsättningar att fullgöra sitt uppdrag och ansvar av vikt.
- följer upp de åtgärder som planeras, vilken effekt de får samt att vidare analysera förutsättningarna för fritidshemmen att bedriva en verksamhet som pedagogiskt komplement till skolan.
- i det kommande kvalitetsarbetet utvecklar styrningen av fritidshemsverksamheten samt utvecklar den interna kontrollen avseende hur verksamheten fullgör sitt uppdrag.
- analyserar huruvida resursfördelningen tillmötesgår de behov som finns inom fritidshemmen.

Avslutningsvis noterar vi att de intervjuade framhåller att det inte har framförts klagomål från föräldrar och elever avseende de granskade fritidshemmen, samt att uppfattningen är att föräldrar och elever är nöjda med den verksamhet som bedrivs. Detta kan dock vara kopplat till vilka förväntningar på fritidshemsverksamhet som är rådande. Finns inte kunskap om det pedagogiska uppdrag fritidshem har, ställs heller inga kvalitetskrav från brukarna på verksamhetens innehåll. En följdfråga blir då vilket ansvar nämnden har att tillse att fritidshemmens uppdrag kommuniceras till dem som väljer att placera sina barn i fritidshemsverksamhet, något som vi ser bör tas hänsyn till i det kommande kvalitetsarbetet.

2. Inledning

Fritidshem är en pedagogisk gruppverksamhet för skolbarn som skall erbjudas till och med vårterminen det år då eleven fyller 13 år. Uppgiften är att komplettera skolan och erbjuda barn en meningsfull fritid och stöd i utvecklingen. Fritidshemmen kompletterar skolan på två sätt; tidsmässigt genom att ta emot barn när de inte vistas i skolan och innehållsmässigt genom att ge barnen delvis andra erfarenheter och kunskaper än de normalt får i skolan.

Fritidshemmet styrs av skollagen och ska dessutom så långt som möjligt tillämpa den läroplan som gäller för förskoleklassen och det obligatoriska skolväsendet. I skollagen sägs att

- Barngrupperna ska ha lämplig sammansättning och storlek
- Lokalerna ska vara ändamålsenliga
- Det ska finnas personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnens utveckling och lärande främjas
- Verksamheten ska utgå från barnets bästa

Vidare gäller enligt skollagen att varje huvudman inom skolväsendet, på huvudmannanivå, systematiskt och kontinuerligt ska planera, följa upp och utveckla verksamheten. Detta kvalitetsarbete skall även genomföras på enhetsnivå.

Därutöver har skolverket 2007 utfärdat allmänna råd för fritidshem vilka bör följas såvida verksamheten inte kan visa att man handlar på andra sätt som leder till att kraven i bestämmelserna uppnås. Dessa framhåller bl a vikten av att kommunen har system och rutiner för kontinuerlig planering, uppföljning och utvärdering av fritidshemsverksamheten samt för hur resultaten används för kvalitetsförbättring.

De statistiska sammanställningarna som återfinns i bl a skolverkets databaser visar att Gällivare i jämförelse med länet och riket har ett högt antal barn per årsarbetare. Antalet inskrivna barn per årsarbetare i fritidshem år 2010 i Gällivare var 35,3. Länets genomsnitt uppgick till 19,6 och riksgenomsnittet var 21.

Med stora barngrupper och låg personaltäthet föreligger en risk att en planerad, god pedagogisk verksamhet inte kan upprätthållas. Dessutom finns en risk att föräldrarna på sikt kommer att tappa förtroendet för verksamheten och söka sig till andra omsorgsformer eller låter barnen vara hemma.

Behovet av granskningen har framkommit ur revisorernas bedömning av väsentlighet och risk.

2.1. Revisionsfråga

Granskningen syftar till att bedöma om nämnden bedriver en ändamålsenlig fritidshemsverksamhet med tillräcklig intern kontroll.

Följande kontrollmål är styrande för granskningen:

- Det finns ett ändamålsenligt kvalitetsarbete med avseende på planering, uppföljning och utvärdering samt åtgärder avseende fritidshemsverksamheten
- Fritidshemsverksamheten uppfyller kravet som pedagogiskt komplement till skolan
- Nämnden har en strukturerad uppföljning och styrning av fritidshemsverksamheten

2.2. Metod, material och avgränsning

Granskningen har genomförts genom analys av kvalitetsredovisningar, mall/rutinbeskrivning för kvalitetsredovisning, BRUK-utvärdering, resursfördelningssystem, anmälan till Arbetsmiljöverket samt BUoK-protokoll för 2011. Vidare har intervju genomförts med tre fritidspedagoger, tre rektorer samt förvaltningschef, verksamhetsutvecklare och ordförande.

Rapporten har varit föremål för faktakontroll av de intervjuade innan slutlig version sammanställts.

3. Kvalitet i fritidshem

Fritidshemmet omfattas enligt den nya skollagen av begreppen utbildning och undervisning. Verksamheten ska komplettera den obligatoriska skolverksamheten och huvudmannen ska se till att elevgrupperna har en lämplig sammansättning och storlek samt att eleverna i övrigt erbjuds en god miljö. Utveckling och lärande ska stimuleras och meningsfull fritid och rekreation ska erbjudas. För fritidshemsverksamheten gäller Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 avseende skolans värdegrund och uppdrag samt i tillämpliga delar övergripande mål och riktlinjer.

År 2007 utfärdade Skolverket allmänna råd för kvalitet i fritidshem. Allmänna råd är rekommendationer som bör följas såvida verksamheten inte kan visa att man handlar på annat sätt som motsvarar kraven på verksamheten.

De allmänna råden baseras på bestämmelser som gamla skollagen (1985:1100), Lp094 och krav på kvalitetsredovisning vilka inte längre är gällande. Råden är dock till stora delar av sådan karaktär att de fortfarande kan tillämpas och vara vägledande för huvudmannen i kvalitetsarbetet. Skolverket kommer att besluta om nya allmänna råd om kvalitet i fritidshem, dock finns inte ännu någon tidsplan för det arbetet enligt deras hemsida.

3.1. Skolverkets allmänna råd för kvalitet i fritidshem

De allmänna råden ger vägledning avseende förutsättningar för kvaliteten i verksamheten utifrån ledning/styrning, uppföljning/utvärdering, personaltäthet, kompetens och lokaler. Vidare ger de vägledning för själva arbetet i fritidshemmet. Bland annat framhålls att det är viktigt att kommunen

- har system och rutiner för kontinuerlig planering, uppföljning och utvärdering av fritidshemsverksamheten samt för hur resultaten används för att förbättra kvaliteten
- har en resursfördelning som tar hänsyn till att olika fritidshem kräver olika mycket resurser för att genomföra sitt uppdrag

Det framhålls även att det är viktigt att ledningen för fritidshemmet ser till att det finns system och rutiner för att följa upp och utvärdera hur fritidshemmet arbetar i relation till skollagen och läroplanen.

Kommunen bör vidare anpassa gruppstorlek, personaltäthet och gruppsammansättning till barnens behov och säkerhet samt ta hänsyn till faktorer som bl a barnens ålder, behov av särskilt stöd, modersmål, upptagningsområdets sociala karaktär samt barnens ålder.

För personalen lyfts bl a vikten av att utforma verksamheten så att fritidshemmet kompletterar skolan både tids- och innehållsmässigt samt att barnen erbjuds en

meningsfull och stimulerande fritid med utgångspunkt i barnens behov och intressen. Vidare framhålls vikten av att personalen aktivt arbetar för att integrera läroplanens normer och värden i det vardagliga arbetet. Därutöver lämnas råd med avseende på främjande av jämställdhet, barns delaktighet och inflytande, arbete för ett mångkulturellt fritidshem, barn i behov av särskilt stöd, samarbete mellan fritidshem och hem samt samarbete med andra verksamheter.

3.2. Skolinspektionens kvalitetsgranskning 2010

Under 2010 presenterade skolinspektionen en kvalitetsgranskning av fritidshemsverksamheterna i Sverige, *Kvalitet i fritidshem* (rapport 2010:3). Resultatet av rapporten grundade sig på granskningsbesök som gjorts i 77 fritidshem fördelade över 17 kommuner. Granskningen initierades utifrån bakgrunden att det under flera år hade kommit uppgifter om brister i fritidshemmens kvalitet. Enligt rapporten förekom uppfattningen att fritidshemmen erbjuder barnpassning istället för pedagogisk verksamhet. Granskningen utgick från följande övergripande frågeställningar:

- Har fritidshemmen en genomtänkt pedagogisk utgångspunkt?
- Erbjuder fritidshemmen en meningsfull verksamhet?
- Är omsorgen om barnen god?

Rapporten lyfter fram sex punkter som de viktigaste resultaten i granskningen:

- Fritidshemmen lever inte upp till sin fulla potential – huvuddelen av de granskade fritidshemmen skulle i högre grad kunna bidra till att stimulera barnens utveckling och lärande.
- På vissa fritidshem är eftermiddagsverksamheten oplanerad och genomförs rutinemässigt. Personalen lägger ofta mycket kraft på tjänstgöringen i skolan och tenderar att släppa de pedagogiska ambitionerna för fritidshemmet. Grupper av de anställda uppfattar inte att fritidshemmet har ett lärandeuppdrag.
- Barnens emotionella och intellektuella utveckling behöver mer stöd – personalen behöver erbjuda fler inslag som utmanar barnens tänkande i identitetsfrågor samt skapande uttryck såsom musik, dans eller drama.
- Majoriteten av de granskade fritidshemmen anpassar verksamheten i för liten grad efter de barn som finns i barngrupperna – man utgår inte från att barn är olika med olika intressen, behov och erfarenheter.
- Det är vanligt att barn och vårdnadshavare får signaler om att fritidshemmet framförallt är till för de yngre barnen, vilket förstärks genom att det finns få inslag som erbjuder ett innehåll som passar en äldre åldersgrupp.
- Relationerna mellan vuxna och barn tenderar att bli ytliga och flyktiga i de större barngrupperna, samt att säkerheten och tillsynen över barnen på vissa håll behöver ses över. På vissa fritidshem förekommer kränkningar och konflikter i hög grad samtidigt som det kan saknas ett genomtänkt förebyggande arbete anpassat för fritidshemsverksamheten.

4. Resultat

Inledningsvis bör det nämnas att de tre fritidshem som varit aktuella i föreliggande granskning har haft olika förutsättningar, organisatoriskt såväl som verksamhetsmässigt, att fullgöra sitt uppdrag.

En av de tre skolorna, Sjöparksskolan, har arbetat under begränsad ledning under en längre period med anledning av en långtidssjukskrivning samtidigt som antalet inskrivna barn på fritidshemmet har varit högt i förhållande till antalet tjänster.

Den andra av skolorna, Tallbackaskolan, är en centralt belägen skola där skolan arbetar utifrån ett skolskolekoncept med fyra barnskolegrupper och utifrån detta fyra fritidsavdelningar. Den tredje skolan, Myranskolan, är en mindre skola i Glesbygd med en fritidsavdelning.

4.1. Kvalitetsarbetet i kommunens fritidshem

Kravet på verksamheterna att upprätta årliga kvalitetsredovisningar har upphört att gälla i och med den nya skollagen som ska tillämpas från 1 juli 2011. Den nya skollagen kräver dock att enheterna och huvudmannen ska ha ett systematiskt kvalitetsarbete genom kontinuerlig planering, uppföljning och utvärdering.

Av intervjuerna framgår att kvalitetsarbetet för närvarande är under utveckling efter att ha frångått den tidigare modellen med kvalitetsredovisningar. Uppfattningen är att det tidigare arbetssättet i allt för stor utsträckning har varit en tillbakablick på föregående år. Ambitionen är enligt de intervjuade att skapa ett löpande kvalitetsarbete som genom kontinuerliga utvärderingar skapar förutsättningar att arbeta med åtgärder under läsåret. Till 2010/2011 har dock modellen med kvalitetsredovisningar i enlighet med den tidigare gällande förordningen och lagstiftningen varit styrande i kommunen.

Av intervjuerna och dokumentationen framgår att fritidshemmen främst har ingått i respektive skolenhets arbete med kvalitetsredovisning och därmed inte upprättat någon egen kvalitetsredovisning för sin verksamhet. Enligt de intervjuade innehåller enheternas kvalitetsredovisning i de flesta fall liten eller ingen information om kvalitetsarbetet inom fritidshemmen. Av de granskade fritidshemmen har Tallbackaskolans fritidshem upprättat en egen kvalitetsredovisning.

Det framgår även av intervjuerna att rektorerna i huvudsak koncentrerat sig på styrning av skolverksamheten och i liten utsträckning styrt fritidshemsverksamheten. I sammanhanget bör det nämnas att en ny ledningsorganisation kommer att vara på plats till hösten där tjänsterna förskolechefer och rektorer är renodlade, vilket innebär en utökning från 8,5 tjänster till 10 tjänster på ledningssidan. Vidare att förvaltningen börjat se över olika alternativ för att tillse att rektor och förskolechef får det stöd som behövs för att i högre grad säkerställa ett

pedagogiskt ledarskap samt ett kvalitetsarbete på enheterna utifrån gällande lagar och förordningar.

I kvalitetsarbetet har kommunen valt att använda sig av BRUK, ett verktyg för självskattning av kvaliteten i läroplanstyrda verksamheter godkänd av Skolverket, i syfte att utvärdera bl a fritidshemsverksamheten. Av rutinbeskrivningen för arbetet med kvalitetsredovisningen ska delar i BRUK användas för utvärdering av fritidshemmen; förskolans självskattningskriterier avseende barnens inflytande, matematik, naturvetenskap och miljö samt språk. Vid Tallbackaskolans fritidshem görs även en utvärdering utifrån grundskolans självskattningskriterier avseende bl a förmedling av grundläggande normer och värden, helhetssyn på utveckling och lärande, utveckling i grupp samt kontakter med närmiljön.

Planering av verksamheten utifrån läroplan och andra styrande dokument utgör en viktig del i ett levande kvalitetsarbete. Av intervjuerna framgår att planering och arbete utifrån läroplan och pedagogiskt perspektiv främst sker för den tid fritidspedagogerna finns i skolverksamheten under dagen. Vad gäller fritidsverksamheten som bedrivs efter skoltid förekommer viss planering, främst utifrån de önskemål som uttrycks av barnen, men den är enligt de intervjuade i liten utsträckning medvetet och strukturerat kopplad till läroplanen.

I sammanhanget nämns att det, undantaget Tallbackaskolans fritidshem, saknas förutsättningar att utveckla kvaliteten ur ett pedagogiskt perspektiv då det saknas tid för reflektion och efterarbete. Vid Tallbackaskolan träffas fritidspedagogerna varannan vecka efter att brist på reflektion och planering ur ett fritidsperspektiv identifierats i utvärderingarna. Nämnas kan också att fritidspedagogerna vid Sjöparksskolan inte har fått någon kompetensutveckling utifrån den nya läroplanen. Fritidspedagogerna vid Tallbackaskolan har fått kompetensutbildning i läroplanens kapitel 1 och 2, och Myranskolan har varit delaktiga i skolans diskussion kring läroplanen, men ingen av dem har hittills haft möjlighet att tolka ner läroplanen för fritidshemsverksamheten.

4.2. Bedömning

Vår bedömning är att det saknas ett ändamålsenligt kvalitetsarbete inom fritidshemsverksamheten. Det är inte säkerställt att planering och verksamhet bedrivs på ett strukturerat sätt utifrån skollagen, läroplan och allmänna råd. Uppföljning sker i viss utsträckning med koppling till fritidshemsverksamhetens uppdrag i o m de delar av BRUK som enligt rutinerna ska användas, men uppföljningen bör utvecklas ytterligare för att på ett mer fullständigt sätt täcka in en utvärdering av hur verksamheten arbetar i relation till skollag, läroplan och allmänna råd.

Vi rekommenderar att nämnden ser över rutinerna *och förutsättningarna* för att bedriva ett kvalitetsarbete inom fritidshemsverksamheten i syfte att säkerställa att verksamheten bedrivs enligt det uppdrag som följer av skollag, läroplan och allmänna råd. I detta sammanhang är även rektors förutsättningar att fullgöra sitt uppdrag och ansvar av vikt.

4.3. Det pedagogiska komplementet

Skollagen och de allmänna råden anger att elevgrupperna ska ha en lämplig sammansättning och storlek, att eleverna ska erbjudas en god miljö samt att utveckling och lärande ska stimuleras och meningsfull fritid och rekreation ska erbjudas. Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 gäller för fritidshemsverksamheten avseende skolans värdegrund och uppdrag samt i tillämpliga delar övergripande mål och riktlinjer.

Av inledningen framgår att Gällivare i jämförelse med länet och riket har ett högt antal barn per årsarbetare. Antalet inskrivna barn per årsarbetare i fritidshem år 2010 i Gällivare var 35,3 medan länets genomsnitt uppgick till 19,6 och riksgenomsnittet var 21.

I granskningen har vi tagit del av två anmälningar till Arbetsmiljöverket med anledning av bl a för stora barngrupper; den första år 2008 avseende situationen på Sjöparksskolan, den andra 2011 avseende situationen på Sjöparksskolan, Hedskolan och Maria Fritidshem. Av den senare framgår att Sjöparksskolan stod med 75 barn på 2,5 personal. Vi har även tagit del av utvärderingar/delar av enheters kvalitetsredovisningar 2007/2008 samt 2009/2010 som redogör för en situation med bl a för stora barngrupper för att bedriva en ändamålsenlig verksamhet.

Av intervjuerna framgår att det pedagogiska innehållet främst är kopplat till skoltiden. Fritidshemsverksamheten som bedrivs efter skoltid vid de granskade skolorna handlar mer om att se till att det "flyter" än att bedriva en verksamhet som på ett strukturerat sätt innebär ett pedagogiskt komplement. Uppfattningen är att det snarare handlar om förvaring än om en pedagogisk verksamhet. Sjöparksskolan har fått förstärkning med en halv tjänst sedan anmälan till Arbetsmiljöverket, men detta räcker inte som åtgärd för att bedriva en ändamålsenlig verksamhet enligt intervju.

Generellt gäller att fritidshemmen utgår från elevernas intresse och försöker tillmötesgå önskemål om aktiviteter, t ex att måla, sy, idrottsaktiviteter o s v. I övrigt nämns att i de fall skolan arbetar temainriktat i perioder så arbetar fritidshemmen vidare med detta tema ur ett fritidsperspektiv. På Sjöparksskolan går ett flertal elever som är i behov av hjälp med läsläsning, men förutsättningarna är dåliga enligt de intervjuade att erbjuda detta stöd m a a den stora barngruppen. Vidare framgår av intervjuerna att det finns ett flertal elever på Sjöparksskolan som är i behov av någon form av extra stöd vilket inte kan tillgodoses av den bemanning som finns tillgänglig.

För att tillgodose elevernas olika behov och intressen, bl a utifrån ålderssammansättning, är även lokalsituationen av viss betydelse. Vid Sjöparksskolan anses lokalerna ändamålsenliga då det finns flera rum att sprida aktiviteterna och barngruppen. Fritidshemsverksamheten vid Myranskolan har endast ett rum att tillgå vilket gör det svårare att tillmötesgå behov och intressen samt att arbeta åldersanpassat. Tallbacka skolan uttrycker att lokalerna inte är ändamålsenliga utifrån att det är brist på rum att dela upp barngruppen, vilket bl a är en arbetsmiljöfråga då ljudnivån blir hög i en stor barngrupp.

Det bör nämnas att de intervjuade framhåller att det inte har framförts klagomål från föräldrar och elever avseende de granskade fritidshemmen. Uppfattningen är att de är nöjda med den verksamhet som bedrivs.

Förvaltningen har sedan anmälan gjordes börjat se över alternativ till dagens resursfördelning samt hur verksamheterna är organiserade i syfte att förbättra arbetsmiljön samt öka förutsättningarna för verksamheten att bedrivs enligt det statliga uppdraget. Vidare har utbildning tagits fram för förskolenivå till grundskolenivå som syftar till att skapa en enhetlighet avseende kunskapssyn, barnsyn och värdegrund med utgångspunkt i bl a läroplanerna. Hittills har förskollärare utbildats och enligt intervju har utbildningsinsatserna visat på ett gott resultat. Under våren ska utbildningen riktas till fritidshemsverksamheten och i första hand de fritidshem som står bakom anmälan till Arbetsmiljöverket.

4.4. Bedömning

Vår bedömning är att fritidshemsverksamheten inte i tillräcklig utsträckning uppfyller kravet som pedagogiskt komplement till skolan. Bedömningen hänger samman med brister i det systematiska kvalitetsarbetet samt att intervjuerna ger starka signaler om att det pedagogiska innehållet är begränsat till skoltiden. Meningsfull fritid och rekreation kan visserligen erbjudas i viss utsträckning men det är enligt vår bedömning inte säkerställt att eleverna stimuleras till utveckling och lärande utifrån en genomtänkt idé med utgångspunkt i det pedagogiska uppdraget.

Viktigt att framhålla i sammanhanget är att fritidshemsverksamhetens pedagogiska uppdrag inte innebär att det ska vara en förlängning av skoldagen – uppdraget handlar mer om att integrera arbete med bl a normer och värden samt att stimulera till utveckling och lärande i den fritidsinriktade verksamheten och miljön. Generellt sett brukar beståndsdelarna finnas som ett naturligt inslag i den dagliga verksamheten även om det inte alltid sker på ett systematiskt eller planerat sätt, och kan därför utgöra en god grund för att utveckla arbetet. Vi ser det därför som positivt att åtgärder planeras i form av utbildning och översyn av hur verksamheterna är organiserade då detta arbete kan skapa bättre förutsättningar för fritidshemmen att medvetet integrera arbetssätt som främjar utveckling och lärande.

Vi rekommenderar nämnden att följa upp de åtgärder som planeras, vilken effekt de får samt att vidare analysera förutsättningarna för fritidshemmen att bedriva en verksamhet som pedagogiskt komplement.

Noteras kan att de intervjuade framhåller att det inte har framförts klagomål från föräldrar och elever avseende de granskade fritidshemmen, samt att uppfattningen är att föräldrar och elever är nöjda med den verksamhet som bedrivs. Detta kan dock vara kopplat till vilka förväntningar på fritidshemsverksamhet som är rådande. Finns inte kunskap om det pedagogiska uppdraget för fritidshem har ställs heller inga kvalitetskrav från brukarna på verksamhetens innehåll. En följdfråga blir då vilket ansvar nämnden har att tillse att fritidshemmens uppdrag kommuniceras

till dem som väljer att placera sina barn i fritidshemsverksamhet, något som vi ser bör tas hänsyn till i det kommande kvalitetsarbetet.

4.5. Nämndens styrning och uppföljning

Nämnden har inte antagit några särskilda mål för fritidshemsverksamheten. Styrningen av fritidshemsverksamheten sker främst genom resursfördelningen som innefattar en fördelning av fritidspedagoger. Kortfattat innebär resursfördelningsmodellen att resurser för förskoleklass och fritidshem beräknas genom att antal elever i förskoleklass, åk 1 och åk 2 adderas och därefter divideras med 15 vilket ger ett antal tjänster. Noteras kan att åk 3 inte räknas in i denna resursfördelning trots att detta också är en grupp som nyttjar fritidshemsverksamheten. Därutöver har nämnden styrt genom att behandla äskanden om ytterligare resurser. Nämnas kan också att nämnden i december 2011 har uppdragit till förvaltningen att skyndsamt initiera en utredning kring fritidshemsverksamheten mot bakgrund av anmälan till arbetsmiljöverket och information om stora barngrupper.

Den strukturerade uppföljningen har hittills bestått av nämndens behandling av den övergripande kvalitetsredovisningen vilken är sammanställd utifrån enheternas kvalitetsredovisningar. I kvalitetsredovisningen följs arbetet i verksamheterna upp, däribland fritidshemsverksamheten, utifrån fem perspektiv;

- barn och elever i behov av särskilt stöd,
- barn och elever med funktionshinder,
- barn och elever med annat modersmål än svenska,
- flickor och pojkar, samt
- samverkan inom och mellan verksamheter

Av kvalitetsredovisningen 2009/2010 framgår att rektorsområdena/enheterna i mycket begränsad omfattning redovisat arbetet inom fritidshemsverksamheten utifrån ovanstående perspektiv. Kvalitetsredovisningen ger ingen bild av hur verksamheterna bedrivs i förhållande till fritidshemmens uppdrag enligt skollag och läroplan. I kvalitetsredovisningens analysdel konstateras att "Skolbarnomsorg/fritidshem är fortfarande den verksamhet som syns minst i rektorsområdenas kvalitetsredovisningar." Någon bedömning avseende måluppfyllelse görs inte. Arbetet med kvalitetsredovisningen för läsår 2010/2011 pågår och har därför inte analyserats inom ramen för denna granskning.

Som nämnts tidigare är kvalitetsarbetet under utveckling. Tanken är att nämnden i framtiden ska ha möjlighet att på ett bättre sätt styra och följa upp verksamheterna löpande under året. En del av detta skall utgöras av s k kvalitetsforum vilket syftar till att skapa ett lärande mellan rektor, förvaltning och nämnd. Kvalitetsforumet ska under året variera inriktning mot olika delar av verksamheterna där också fritidshemmen vid enheterna ska ingå vid valda tillfällen. På så sätt ska kunskap och kontroll utvecklas inom nämnden samt därigenom möjliggöra en mer aktiv styrning.

4.6. Bedömning

Vår bedömning är att nämnden inte har en tillräckligt strukturerad styrning och uppföljning av fritidshemsverksamheten. Det saknas styrning och kontroll av verksamheten utifrån fritidshemmens uppdrag enligt skollag och läroplan. Av granskningen framgår även en indikation om att resursfördelningen inte tar hänsyn till att olika fritidshem kräver olika mycket resurser för att genomföra sitt uppdrag.

Vi rekommenderar att nämnden inom ramen för det kommande kvalitetsarbetet utveckla styrningen fritidshemsverksamheten samt att utveckla den interna kontrollen avseende hur verksamheten fullgör sitt uppdrag. Vidare rekommenderar vi att nämnden analyserar huruvida resursfördelningen tillmötesgår de behov som finns inom fritidshemmen.

2012-03-27

Andreas Jönsson

Hans Forsström

Projektledare

Uppdragsledare